

SPOLOČNÉ VYHLÁSENIE
VEDENIA A AKADEMICKÉHO SENÁTU
UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

S veľkým záujmom sme sa oboznámili s Návrhom národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania pre oblasť vysokého školstva Učiace sa Slovensko. Avšak aj keď rešpektujeme Programové vyhlásenie Vlády SR a oceňujeme snahu o jeho rozpracovanie, rozhodne sa nemôžeme stotožniť s väčšinou kľúčových bodov prekladaného materiálu.

Okrem veľkých rezerv pri formulovaní konkrétnych cieľov, chýba v dokumente čo i len náznaky konkrétnych opatrení vedúcich k ich naplneniu, o zárukách na ich realizáciu ani nehovoriac. V uplynulých dňoch zverejnený návrh metodiky rozpisu štátnej dotácie pre vysoké školy, ktorý rozhodne nesvedčí o úprimnom záujme naplňovať tieto ciele, je v tomto ohľade viac ako výrečný.

Ako zástupcovia Univerzity Komenského v Bratislave požadujeme Návrh národného programu od základu prepracovať s tým, že na jeho príprave sa budú podieľať uznávaní odborníci z akademického prostredia, rektori vysokých škôl a zástupcovia akademickej samosprávy, vrátane študentov. Žiadame zároveň, aby tvorbe nového návrhu predchádzala predchádzala dôkladná analýza spoločenských, ekonomických i kultúrnych potrieb spoločnosti a úloh vysokých škôl pri ich naplňaní.

Veríme, že pri rešpektovaní týchto zásad môžeme spoločnými silami dospieť k ucelenej, realistickej a skutočne progresívnej koncepcii rozvoja výchovy a vzdelávania pre oblasť vysokého školstva.

Hlavné výhrady akademickej obce UK ku konkrétnym cieľovým oblastiam dokumentu

Kvalita vysokoškolského vzdelávania

Na základe doterajších skúseností s akreditáciou je neprijateľné, aby sa zabezpečenie kvality vzdelávania a jej hodnotenie prenechalo iba na sebahodnotenie vysokej školy. Požadujeme preto vymedziť celoštátne záväzné minimálne kritériá pre vyhodnocovanie kvality vysokých škôl, ktorých napĺňanie sa bude vyhodnocovať nezávislým, inštitucionalizovaným a transparentným akreditačným procesom. V tejto súvislosti je nevyhnutné stanoviť tiež celoštátne záväzné požiadavky na habilitačné a vymenúvacie konania docentov a profesorov.

Rozhodne nesúhlasíme so zrušením akademicko-pedagogických titulov docent a profesor, ako to navrhuje predložený materiál. Podľa autorov má toto opatrenie slúžiť najmä tomu, aby sa funkčné miesta docentov a profesorov stali prístupnými aj pre odborníkov zo zahraničia a z praxe. Tých je totiž možné prijať už aj na základe platnej právnej úpravy s podmienkou, že spĺňajú platné kritériá na menovanie profesorov a docentov. Takto sa to už predsa roky úspešne uplatňuje napríklad u našich odborníkov z kliník lekárskech fakúlt a táto prax slúži všeobecnému prospechu.

Pri našom stanovisku k tomuto cieľu národného programu vychádzame aj z osvedčenej praxe tradíciou nám blízkeho rakúskeho a nemeckého univerzitného prostredia, v ktorom majú právo prednášať iba riadne habilitovaní docenti a profesori a asistentmi môžu byť iba odborníci s doktorátom získaným na základe obhajoby dizertačnej práce.

Docenti a profesori na vysokých školách popri učení zároveň vykonávajú aj ďalšie nezastupiteľné činnosti, ktoré najmä od odborníkov z praxe nemožno očakávať. (Na viacerých miestach v materiáli sa zdôrazňuje výnimočnosť odborníkov zo zahraničia a z praxe, čo však nezodpovedá vždy skutočnosti. Na druhej strane ľudia, ktorí v súčasnosti pracujú v zanedbanom slovenskom školstve, by si zaslúžili od autorov materiálu azda viac uznania.)

Z návrhu téz nie je jasné, akým spôsobom bude kreovaná nová Akreditačná komisia, kto a na základe akého kľúča bude menovať jej orgány. Navrhujeme obsadiť minimálne jedno miesto člena komisie z radov študentov – zástupcu zvoleného ŠRVŠ.

Jednoznačne podporujeme akreditáciu študijného odboru a stupni štúdia, avšak pri zachovaní dostatočne prísnych kritérií akreditácie.

Vychádzajúc z tradície a fungovania kontinentálneho školstva nepokladáme explicitné vyčleňovanie a zavádzanie liberálnych štúdií v našich podmienkach za vhodné. Totiž, ak by sa zaviedla akreditácia študijných odborov vychádzajúca z akreditácie príslušných vedných odborov, umožní sa tým zároveň vytvárať obsahovo „liberálnejšie“ študijné programy.

Na základe doterajších domácich i zahraničných skúseností zároveň odmietame preferovať zavádzanie profesijne orientovaných bakalárskych programov na vysokých školách. Nedostatky stredoškolského vzdelávania totiž nemožno nahradiť liberálnymi štúdiami či profesijne orientovanými bakalárskymi programami. Vysoká škola musí dať svojmu absolventovi predovšetkým kompetencie potrebné na rýchlu adaptáciu v meniacom sa svete a pripraviť ho na kontinuálne celoživotné vzdelávanie.

Nemôžeme sa stotožniť ani so zámerom prijímania interných doktorandov na denné štúdium bez nároku na inštitucionálne alebo grantové štipendium. Povedie to len k ďalšiemu znekdvalitneniu doktorandského štúdia a snahám doktorandov o prácu popri štúdiu.

Veda a výskum na vysokých školách

Vysokoškolský vedecký výskum a vysokoškolské vzdelávanie sú od seba neoddeliteľné a kvalita vzdelávania na vysokých školách závisí od kvality vedeckého výskumu ich zamestnancov. Z tohto hľadiska je nevyhnutné, aby sa nieže zrušila, ale práve naopak, reálne v praxi striktne aplikovala doteraz neuplatňovaná kategorizácia vysokých škôl, a to najmä na základe ich vedeckého výkonu, čo by sa malo odzrkadliť aj pri prerozdelení štátnej dotácie.

Namiesto vytvárania nových grantových schém treba ďalej posilňovať transparentné fungovanie tých jestvujúcich, v ktorých sa však musí rozdeľovať podstatne vyšší objem finančných prostriedkov, než v súčasnosti. Latentne napäté vzťahy medzi vysokými školami navzájom a vysokými školami a SAV v získavaní grantov vyplývajú totiž najmä z chronicky pretrvávajúceho nedostatku zdrojov na vedu a výskum.

Už súčasné grantové schémy umožňujú vytváranie „združení a partnerstiev podnikov a vysokých škôl na riešenie inovačných potrieb podnikov a firiem“, a tak netreba vytvárať nové, akurát treba zjednodušiť a sprehľadniť príslušnú legislatívu.

Podľa autorov dokumentu má kvalitný vysokoškolský výskum tvoriť jadro výskumného potenciálu Slovenska. V texte sa však ani len nenaznačuje perspektívne riešenie postavenia SAV a ani otázka častokrát nejasnej spolupráce akadémie a vysokých škôl pri výchove doktorandov.

Efektívne fungujúce vysoké školy

Cieľ každoročne zvýšiť objem verejných zdrojov na fungovanie vysokého školstva s ambíciou dosiahnuť minimálne priemernú úroveň krajín OECD, resp. EU, možno len privítať, no odmietame plošné navýšenie celkového objemu zdrojov pre vysoké školy bez zohľadnenia kritérií kvality vedy, výskumu a uplatniteľnosti absolventov v praxi.

Prekonávanie ekonomických a sociálnych bariér štúdia by nemalo byť úlohou školstva, ale ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny – tak, ako ho má v gescii aj v prípade ďalších sociálne podporovaných skupín obyvateľstva.

Z hľadiska efektívnosti fungovania vysokých škôl je nevyhnutné, aby sa v maximálnej možnej miere zjednodušila dnes už do neprehľadnosti hypertrofovaná povinná administratíva. Obzvlášť potrebné by bolo radikálne zjednodušiť, príp. úplne zrušiť verejné obstarávanie pre oblasť vedy a výskumu: ved' už samo pridelovanie grantových prostriedkov je predsa výsledkom náročného posúdenia a výberového konania.

Pri predpokladanej úprave systému vnútornej organizácie a riadenia VŠ navrhujeme, aby sa najprv vykonala analýza vzťahov medzi exekutívou a samosprávnymi orgánmi vysokých škôl, na ktorej sa budú podieľať tak zástupcovia rektorov a dekanov, ako aj zástupcovia akademických senátov, vrátane študentov.

Nestotožňujeme sa s úvahami o spoplatnení štúdia pre študentov prijatých nad limit verejných zdrojov. Je totiž takmer nemožné nastaviť spravodlivý mechanizmus pri tvorbe limitov počtu štátom dotovaných miest a ich následnej del'by medzi jednotlivé vysoké školy. V tejto súvislosti sa skôr javí efektívnejšia cesta podpory cez odborové štipendiá, no kritériá ich pridelovania musia byť zároveň zásadne modifikované.

Záver

Predložený materiál obsahuje síce aj návrhy, ktorými by sa čiastočne mohli zlepšiť legislatívne a administratívne rámce fungovania slovenského vysokého školstva, no tie samé o sebe nemajú šancu zvrátiť jeho dnes už viac ako evidentné zaostávanie, a to i za tým českým, s ktorým malo svojho času v podstate rovnakú štartovaciu pozíciu. V našich očiach je to teda iba návod na paliatívnu liečbu chorôb slovenských vysokých škôl, ktorý ako celok nemôžeme akceptovať.

Ak Slovenská republika v najbližších rokoch razantne, no zároveň systematicky nenavýši investície do vysokého školstva, nebude pri ich delení klásť dôraz na kvalitatívne kritériá a zároveň nevytvorí jednoduchšie legislatívne podmienky pre fungovanie vysokých škôl, budeme naďalej len prešľapovať na mieste, čo však na pozadí porovnania s úplnou väčšinou krajín EU bude v skutočnosti znamenať vážny regres. Bez zodpovedajúceho financovania nie je možné zabezpečiť úroveň vysokoškolského vzdelávania, vedy ani výskumu porovnateľnú s rozvinutými krajinami a naše zaostávanie za nimi sa bude ďalej zväčšovať.